

Maria Magdalena
Kwiatkowska

Uniwersytet Kardynała Stefana
Wyszyńskiego w Warszawie
mms.kwiatkowska@gmail.com

Katarzyna
Kwiatkowska

Uniwersytet Kardynała Stefana
Wyszyńskiego w Warszawie
kkwiatkowska94@yahoo.com

Radosław
Rogoza

Uniwersytet Kardynała Stefana
Wyszyńskiego w Warszawie
rogoza.radoslaw@gmail.com

POLSKA ADAPTACJA ZREWIDOWANEJ SKALI NIEŚMIAŁOŚCI CHEEKA I BUSSA ORAZ ZNACZENIE NIEŚMIAŁOŚCI W KONTEKŚCIE CECH I METACECH OSOBOWOŚCI

Celem niniejszej pracy jest przygotowanie polskiej adaptacji *Zrewidowanej skali nieśmiałości Cheeka i Bussa* oraz analiza relacji nieśmiałości z samotnością i cechami osobowości. W badaniach w formie online wzięło udział $N = 314$ osób dorosłych, które wypełniły zestaw metod samoopisowych. Poprzez porównanie modeli konfirmacyjnej analizy czynnikowej wykazano, że struktura nieśmiałości w polskiej adaptacji jest jednowymiarowa. Zgodnie z oczekiwaniami nieśmiałość powiązana była głównie z samotnością oraz introwersją, a ponadto wykazano silną negatywną relację z plastycznością oraz słabą negatywną relację ze stabilnością. Wykazano także, iż osoby nie będące w związku są istotnie bardziej nieśmiałe, samotne oraz mniej ekstrawertywne, otwarte i plastyczne niż osoby w związku nieformalnym. Uzyskane wyniki pozwalają wnioskować, że nieśmiałość jest cechą osobowości, która w istotny sposób wpływa na zachowanie poprzez ograniczenie możliwości dostosowywania się do zmieniających się warunków otoczenia.

Słowa kluczowe: nieśmiałość, bifaktor, osobowość, metacechy, samotność

WPROWADZENIE

W dobie globalizacji możemy lepiej zrozumieć zmieniający się świat i zachowania innych odnosząc się do badań międzykulturowych (Kwiatkowska, 2014). Zachowania oceniane w kontekście kulturowym przyjmują dwojaką formę – adaptacyjną i nieadaptacyjną – zależnie od tradycji i obyczajów kulturowych możemy określać pożądane i niepożądane postawy czy zachowania. Z tej perspektywy nieśmiałość jest postrzegana w dwojaki i wzajemnie sprzeczny sposób: w kulturach indywidualistycznych jest społecznie niepożądana, zaś w kulturach kolektywistycznych jest postrzegana jako element obowiązujących norm społecznych (Dzwon-

kowska, 2009; Jackson, Flaherty, Kosuth, 2000; Zimbardo, 2012). Polska traktowana jest jako kraj o kulturze pomiędzy indywidualistyczną a kolektywistyczną (Hofstede, Hofstede, Minkov, 2010), co utrudnia kulturową interpretację zjawiska nieśmiałości. Dzwonkowska (2003) prowadząc badania na polskiej populacji wykazała, że nieśmiałość jest poważnym problemem, jednak wskazała również, że nie należy interpretować jej jednowymiarowo – nieśmiałość w kontekście innych cech (takich jak np. towarzyskość) może istotnie różnicować poziom zadowolenia i jakości życia społecznego poszczególnych osób badanych. Nieśmiałość może być więc traktowana jako pewnego rodzaju nieadaptacyjne odstępstwo od norm społecznych czy kulturowych, lecz

aby dostrzec jej złożoność, należy ją analizować zarówno z perspektywy osoby nieśmiałej (tj. perspektywa ja), jak i przy uwzględnieniu społecznej oceny zachowania (Goffman, 2008). Negatywny odbiór cechy przez społeczeństwo nie może być zatem utożsamiany z tym, jak jest spostrzegana przez osobę nieśmiałą.

Zjawisko nieśmiałości jest problemem złożonym, który nie daje ująć się w ramach jednej uniwersalnej teorii oraz wymaga szerokiej perspektywy interpretacyjnej. Z tego powodu pogłębianie wiedzy na temat mechanizmów funkcjonowania nieśmiałości w kontekście innych cech osobowości wydaje się być istotnym problemem badawczym. Dlatego celem niniejszego artykułu jest zbadanie tego problemu z jednej strony poprzez adaptację i analizę właściwości psychometrycznych *Zrewidowanej skali nieśmiałości Cheeka i Bussa (Revised Cheek and Buss Shyness Scale; RCBS; Cheek, Buss, 1981; Cheek, 1983)*; z drugiej zaś – poprzez próbę zidentyfikowania znaczenia nieśmiałości dla zachowania poprzez zbadanie jej relacji z samotnością oraz cechami i metacechami osobowości (Costa, McCrae, 1995; DeYoung, Peterson, Higgins, 2002; Tapers i in., 2013).

Definicja nieśmiałości

Nieśmiałość określana jest jako „postawa emocjonalna lub cecha osobowości przejawiająca się w obniżeniu poziomu działania w obecności innych ludzi, związanego z nieuzasadnioną obawą przed oceną, która wywołuje lęk oraz nieuzasadnione uczucie wstydu” (Beauvale, 2009, s. 166). Charakteryzuje się zachowaniem „defensywnym”, brakiem wiary i zwątpieniem w siebie oraz przekonaniem o ubogich umiejętnościach społecznych (Miller, 1999). Somatyczne objawy nieśmiałości (Zimbardo, 2012), takie jak czerwienienie się, nadmierna potliwość, drżenie kończyn, czy suchość jamy ustnej, potęgują niezdolność i niechęć do podejmowania przez osoby nieśmiałe aktywności społecznych, co wtórnie je demotywuje i prowadzi do dalszego wycofania się z życia towarzyskiego. Tym samym, nieśmia-

łość staje się przeszkodą w nabywaniu i kształtowaniu podstawowych umiejętności adaptacyjnych oraz uzdolnień i predyspozycji, jakie posiada nieśmiała osoba (Dzwonkowska, 2009).

Osoby nieśmiałe posiadają słabe kompetencje interpersonalne, co jest zauważalne w trudnościach w konwersacji oraz większym poczuciu niezręczności i odrzucenia w interakcjach społecznych (Hammick, Lee, 2014; Ward, Tracey, 2004). W związku z tym są one mniej zaangażowane w sytuacje społeczne oraz preferują utrzymywanie kontaktu raczej z kilkoma bliskimi przyjaciółmi niż z większą grupą osób (Ward, Tracey, 2004).

Nieśmiałość jako cecha osobowości ściśle związana ze specyficznym „negatywnym obrazem własnego Ja społecznego” (Dzwonkowska, 2009, s. 219), odróżniana jest od onieśmielenia ujmowanego jako powszechna reakcja emocjonalna zależna od kontekstu sytuacyjnego (Zimbardo, 2012) lub rodzaj lęku społecznego (Anderson, Harvey, 1988). W kontekście cech osobowości, co jest przedmiotem niniejszego artykułu, warto zwrócić uwagę, iż nieśmiałość jest w pewien sposób „rozbita” na postawy lękowe charakterystyczne dla neurotyczności oraz wycofanie z kontaktów społecznych charakterystyczne dla introwersji (Briggs, 1988; Cheek, Briggs, 1990). Nieśmiałość w badaniach leksykalnych nad osobowością ujmowana jest jako cecha rdzenna introwersji (Hofstee, De Raad, Goldberg, 1992), jednak jej przejawy (np. skłonność do doświadczenia zakłopotania, brak ochoty poznawania świata czy brak chęci do rywalizacji) są obserwowalne również w innych cechach podstawowych. W obecnym artykule staramy się skupić uwagę na nieśmiałości introwertywną, jednak ze względu na niedoskonałość metod pomiarowych, nie bez znaczenia pozostaje fakt oddziaływania wszystkich pozostałych cech.

Sposoby pomiaru nieśmiałości

Istnieje wiele narzędzi do pomiaru nieśmiałości, lecz ujmowanej w różny sposób – wiele skal odwołuje się do lęku społecznego (np. *Inte-*

reaction Anxiousness Scale; Leary, 1983), lęku komunikacyjnego (*Shyness Scale – The Personal Report of Communication Apprehension PRCA-24*; McCroskey, Beatty, 1986) lub etykiety społecznej (*Stanford Shyness Survey*, Zimbardo, 2012). W obecnym badaniu zdecydowaliśmy się na jedną z najpopularniejszych metod pomiaru nieśmiałości, która z powodzeniem stosowana jest w różnych ujęciach teoretycznych oraz na różnych poziomach rozwoju człowieka – skalę RCBS (Cheek, Buss, 1981; Tang, Santesso, Segalowitz, Schmidt, 2016; Tang, Santesso, Segalowitz, Schulkin, Schmidt, 2016; Weeks, Ooi, Coplan, 2015). Wybór skali RCBS spośród innych dostępnych narzędzi (z wyjątkiem *Shyness Scale*; Morris, 1982) jest uzasadniony tym, że nie mierzy ona nieśmiałości rozumianej jako rodzaj lęku społecznego (Dzwonkowska, 2003). Wybraliśmy skalę w wersji 13-zdaniowej (Cheek, Buss, 1981; Cheek, 1983), ponieważ charakteryzuje się ona lepszą rzetelnością w porównaniu ze swoją krótszą 9-zdaniową wersją ($\alpha_{RCBS-9} = .79$; $\alpha_{RCBS-9-PL} = .87$; $\alpha_{RCBS-13} = .90$; Dzwonkowska, 2009). Skala RCBS została zaprojektowana jako jednowymiarowe narzędzie do pomiaru nieśmiałości rozumianej jako cecha osobowości (Cheek, Buss, 1981; Cheek, 1983), ale istnieją również alternatywne modele postulujące strukturę składającą się z dwóch lub trzech czynników (Crozier, 2005; Hopko, Stowell, Jones, Armento, Cheek, 2005; Vahedi, 2011).

W weryfikacji, który model lepiej odzwierciedla strukturę RCBS, najczęściej posługiwano się konfirmacyjną analizą czynnikową (CFA). Crozier (2005) i Vahedi (2011) wykazali, że model dwuczynnikowy jest lepiej dopasowany do danych niż model jednoczynnikowy, zaś Hopko i in. (2005) postulowali wyższość modelu trzyczynnikowego. Oba proponowane rozwiązania nie są jednak wolne od ograniczeń.

W modelu dwuczynnikowym pierwszy czynnik utworzony jest z pozytywnie sformułowanych z pozycji testowych, zaś drugi z negatywnie sformułowanych (Crozier, 2005; Vahedi, 2011). Taki zabieg wydaje się umożliwiać kontrolę błędów

wynikającego z zastosowanej metody, polegającego na tym, że ludzie różnie odpowiadają na pozycje sformułowane pozytywnie i negatywnie, jednak wydaje się on nie mieć szerszego psychologicznego znaczenia służąc jedynie podniesieniu wskaźników dopasowania modelu w CFA (Podsakoff, MacKenzie, Lee, Podsakoff, 2003; Podsakoff, MacKenzie, Podsakoff, 2012).

Hopko i in. (2005) uznali, że dopasowanie danych do modelu jednoczynnikowego jest niesatysfakcjonujące. Propozycja modelu trzyczynnikowego powstała na bazie eksploracyjnej analizy czynnikowej, która została wykonana na losowo wybranej połowie z tej samej próby, w której nie udało się odtworzyć jednoczynnikowego modelu. W wyniku analiz wyodrębniono cztery czynniki, jednak usunięto dwie pozycje testowe, które łądowały krzyżowo inne czynniki oraz jedną pozycję, która formowała osobny czynnik, tworząc ostatecznie rozwiązanie trzyczynnikowe. Czynniki te zostały kolejno nazwane: ogólny dyskomfort w sytuacjach społecznych (*General Social Distress*), nieśmiałość w stosunku do nieznanymi (*Stranger Shyness*) oraz trudność z asertywnością (*Assertiveness Difficulty*). Następnie tak wyróżniony model przetestowano za pomocą CFA na drugiej połowie próby nieuwzględnionej w analizie eksploracyjnej. Model trzyczynnikowy był minimalnie lepiej dopasowany do danych od modelu jednoczynnikowego (różnica we współczynnikach RMSEA oraz GFI = .01) oraz wciąż na granicy akceptowalnych kryteriów dobroci dopasowania (Hu, Bentler, 1999). W modelu trzyczynnikowym można zidentyfikować psychologiczne znaczenie poszczególnych czynników, jednak wyodrębnienie go na podstawie eksploracji tej samej grupy badanej oraz minimalna poprawa wskaźników poziomu dobroci dopasowania mogą skutkować w trudnościach z jego replikacją w innych badaniach.

Relacja nieśmiałości z samotnością

Dotychczasowe badania wskazują na istotną relację między nieśmiałością oraz samotnością (Ashe, McCutcheon, 2001; Baś, 2010; Fitts,

Sebby, Zlokovich, 2009). W Polsce badania nad relacją nieśmiałości i samotności prowadziła Dzwonkowska (2003, 2009) – podobnie do wcześniejszych wyników (np. Fitts i in., 2009), wykazała, że osoby nieśmiałe są równocześnie bardziej samotne. Dill i Anderson (1999) zakładają, że nieśmiałość poprzedza samotność, a zmienne przyczyniające się do poczucia osamotnienia często dotyczą także nieśmiałości – zmienne najbardziej kolidujące w próbach kontaktu z innymi to strach i lęk. Ponadto wstyd i poczucie porażki towarzyszące interakcjom społecznym prowadzą w przyszłości osobę nieśmiałą do unikania kontaktów z innymi, co przyczynia się do pojawienia się samotności (Jackson, Fritch, Nagasaka, Gunderson, 2002).

Perlman i Peplau (1981, s. 31) definiują samotność jako „nieprzyjemne doświadczenie, które pojawia się w momencie, gdy sieć relacji społecznych danej jednostki ilościowo lub jakościowo jest niepełna w jakiś istotny sposób”. W tej definicji osamotnienia (Perlman, Peplau, 1981) można wyróżnić trzy główne punkty: 1) samotność wynika z braków w relacjach społecznych danej jednostki; 2) samotność jest zjawiskiem subiektywnym (nie musi być ona jednoznaczna z obiektywną izolacją, więc ludzie mogą czuć się osamotnieni nie będąc jednocześnie samotnymi); oraz 3) samotność jest nieprzyjemna i bolesna.

Biorąc pod uwagę czynnik czasu można ująć samotność jako stan lub jako cechę (Perlman, Peplau, 1998). Samotność jako przejściowy stan jest najczęściej związana ze specyficznymi wydarzeniami takimi jak np. zmiana społeczności i otoczenia, natomiast samotność jako cecha jest związana z osobowością danej jednostki. Ponieważ w obecnym badaniu przedmiotem zainteresowania są konstrukty cechowe – również samotność interpretowana jest jako cecha.

Związki nieśmiałości i samotności z cechami osobowości

Nieśmiałość i samotność łączone są na poziomie teoretycznym i empirycznym z introwersją (Costa, McCrae, 1995; Ebeling-Witte, Frank,

Lester, 2007; Jones, Schulkin, Schmidt, 2014; Teppers i in., 2013), jednak pomimo obserwowalnych wysokich zależności zarówno nieśmiałość jak i samotność nie determinują bycia introwertywnym, tak samo jak nie każdy introwertyk nosi miano osoby samotnej. W kontekście pozostałych cech osobowości modelu Wielkiej Piątki (Costa, McCrae, 1995) osoby nieśmiałe i samotne opisywane są również jako mniej otwarte na doświadczenia, ugodowe i sumienne oraz bardziej neurotyczne (Asendorpf, Wilpers, 1998; Ebeling-Witte i in., 2007; Sala, Skues, Grant, 2014). Konstelacja wspólnej wariancji ekstrawersji oraz otwartości na doświadczenia określana jest mianem metacechy osobowości – plastyczności (która interpretowana jest jako poszukiwanie nowości i silnej potrzeby eksploracji społecznej i poznawczej), natomiast konstelacja wariancji pozostałych trzech cech modelu (tj. sumienności, ugodowości i odwróconej neurotyczności) – mianem metacechy stabilności (która interpretowana jest jako ogólna tendencja do socjalizacji do obowiązujących w danym społeczeństwie norm; DeYoung i in., 2002; Digman, 1997). Wzorec obserwowalnych relacji cech osobowości z nieśmiałością i samotnością tworzy odwrotność tego opisu.

DeYoung (2015) w swojej Cybernetycznej Teorii Wielkiej Piątki (CB5T) przedstawia cechy i metacechy osobowości jako składowe cybernetycznego procesu, który można scharakteryzować jako samoregulujący i dostosowujący się do panujących warunków proces zorientowany na realizację wyznaczonych celów. Według CB5T zachowania przebiegają w pięciu etapach: (1) aktywacji celu, który polega na wybraniu realizacji określonego celu do realizacji; (2) wyboru zachowania, które polega na takim wyborze zachowania, które ma najbardziej zbliżyć do realizacji obranego celu; (3) zachowaniu, w którym wybrane zachowanie jest realizowane; (4) interpretacji wyników zachowania, podczas którego interpretowane są konsekwencje wykonanego zachowania; oraz (5) porównanie celów, które, poprzez porównanie obecnego stanu z zakładanym celem, informuje, czy cel został

zrealizowany (DeYoung, 2015). W omówionych etapach procesu cybernetycznego różne cechy osobowości wpływają na różne jego etapy.

DeYoung (2015) zakłada hierarchiczną strukturę osobowości, tzn. podstawowymi mechanizmami kontroli całości procesu są metacechy – plastyczność, która odpowiedzialna jest za zdolność systemu do adaptacji do nieprzewidywalnego i zmieniającego się środowiska; oraz stabilność, która odpowiedzialna jest za podtrzymywanie realizacji obranych celów, odporności na dystraktory oraz stabilnego funkcjonowania działania systemu. Wpływ obu metacech osobowości na działanie cybernetycznego systemu nie jest wzajemnie się wykluczający – stanowią one dwie siły, które mają za zadanie podtrzymanie jego prawidłowego funkcjonowania. Poniżej metacech osobowości znajdują się odpowiadające im cechy podstawowe, które odgrywają określone funkcje: w obrębie plastyczności ekstrawersja odpowiedzialna jest za behawioralną eksplorację, zaś otwartość – za eksplorację poznawczą, natomiast w obrębie stabilności neurotyczność odpowiedzialna jest za zachowania obronne w odpowiedzi na niepewne warunki i zagrożenie, sumienność odpowiedzialna jest za podtrzymywanie realizacji długoterminowych lub abstrakcyjnych celów i radzenia sobie z przeszkodami, oraz ugodowość, która odpowiedzialna jest za altruizm, współpracę i koordynację celów z celami innych ludzi. Poniżej cech podstawowych DeYoung (2015) wyróżnia dziesięć podwymiarów osobowości (DeYoung, Quilty, Peterson, 2007) – po dwa dla każdej cechy podstawowej, z których każdy z nich pełni bardziej szczegółową funkcję, a poniżej nich znajduje się nieznaną dokładnie liczbą ich aspektów, będące odpowiedzialne za wąskie i specyficzne zadania. Im wyżej dana cecha znajduje się w hierarchii struktury – tym ważniejszy jej wpływ na działanie całego procesu cybernetycznego.

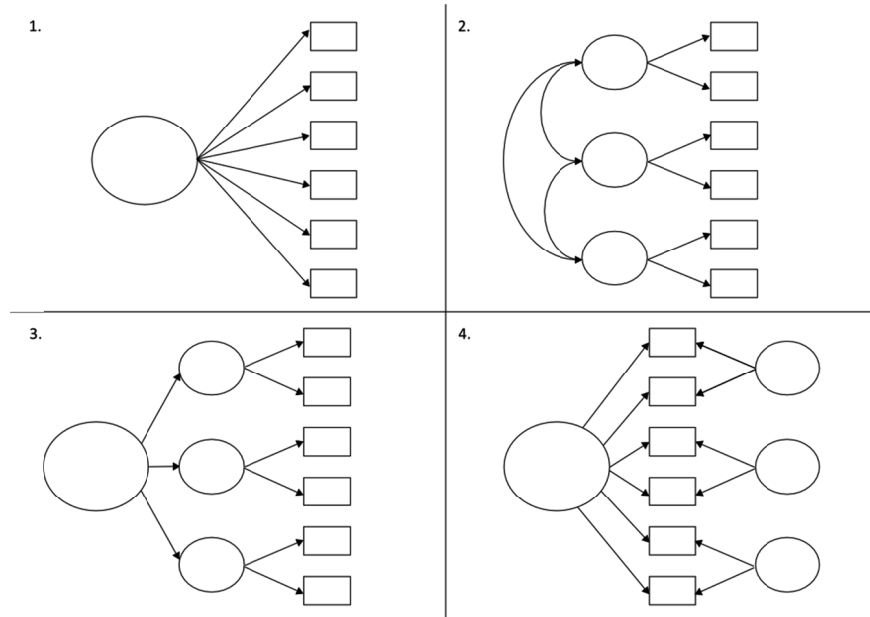
Na podstawie istniejących wyników badań, które wskazują na silne ujemne związki z ekstrawersją (Cheek, Briggs, 1990) można spodziewać się, że z perspektywy procesu cybernetycznego

nieśmiałość jest w dużej mierze konsekwencją zaburzonego funkcjonowania etapu cyklu najbardziej powiązanego z ekstrawersją – aktywacją celu (DeYoung, 2015). Jednak na podstawie obserwacji relacji z pozostałymi cechami osobowości można przypuszczać, że wniosek taki nie jest tak oczywisty, zaś sama rola nieśmiałości dla cyklu cybernetycznego jest bardziej złożona.

Problem badań własnych

W obecnym badaniu określiliśmy trzy podstawowe pytania badawcze: (1) jaka jest struktura skali RCBS w polskiej populacji?; (2) czy jest ona trafnym i rzetelnym narzędziem do pomiaru nieśmiałości?; oraz (3) jakie są różnice w zakresie nieśmiałości, samotności oraz cech i metacech osobowości między osobami badanymi pozostającymi w związku oraz samotnymi? Tak sformułowane pytania badawcze zostały zweryfikowane za pomocą następujących metod analitycznych:

1. W ocenie struktury skali RCBS zbadaliśmy serię modeli CFA. W pierwszym modelu testowaliśmy jednowymiarowy model nieśmiałości; w drugim modelu testowaliśmy dwa czynniki wyróżnione na podstawie ich pozytywnego lub negatywnego sformułowania (Crozier, 2005; Vahedi, 2011); w trzecim modelu testowaliśmy trzyczynnikowy model zaproponowany przez Hopko i in. (2005). W kolejnym kroku analiz z jednej strony oceniliśmy, czy wyróżnienie dwóch czynników opartych na znaczeniu (pozytywne i negatywne) jest błędem wynikającym z zastosowania samej metody (Podsakoff i in., 2012), a z drugiej – sprawdziliśmy, czy trzy czynniki wyróżnione przez Hopko i in. (2005) mają szersze psychologiczne znaczenie. Weryfikacji tej dokonaliśmy za pomocą wprowadzenia do analizowanych modeli bifaktora (Chen, West, Sousa, 2006) oraz poprzez analizę różnic w sile korelacji porównywanych wersji z samotnością oraz cechami osobowości. Na rycinie 1 przedstawiono porównanie modelu strukturalnego: z jednym czynnikiem, z trzema czynnikami niższego rzędu, z czynnikiem wyższego rzędu oraz z bifaktorem.

Ryc. 1. Przykładowe porównanie graficznych reprezentacji modelu: (1) jednoczynnikowego, (2) z trzema czynnikami niższego rzędu, (3) z czynnikiem wyższego rzędu oraz (4) z bifaktorem

Analizowanie czynnika wyższego rzędu jest pomocne w próbie odpowiedzi na pytanie, czy ponad pozostałymi czynnikami jest coś ogólniejszego, co jest źródłem obserwowalnych między nimi relacji. Bifaktor jest alternatywą wobec testowania czynników wyższego rzędu, ponieważ, w przeciwieństwie do modeli z czynnikami wyższego rzędu traktowanymi jako wynik relacji między czynnikami niższego rzędu, bifaktor pozwala na dokładne zbadanie relacji między nim a pojedynczymi pozycjami testowymi. Bifaktor w modelu uznawany jest za ogólny czynnik, który oddziałuje na wszystkie pozycje testowe oraz jest odpowiedzialny za obserwowalne korelacje między czynnikami grupującymi po kilka pozycji testowych – w związku z tym czynniki grupujące w modelu z bifaktorem są nieskorelowane. Dzięki wprowadzeniu bifaktora możliwe jest udzielenie odpowiedzi, czy wyróżnianie czynników grupujących jest uzasadnione, czy też nie mają one szerszego psychologicznego znaczenia (Chen i in., 2006; Reise, Moore, Haviland, 2010).

W ocenie modeli posłużyliśmy się wskaźnikami dobroci dopasowania CFI i RMSEA. Model można uznać za dobrze dopasowany do danych, jeśli CFI jest większe niż .90, a jednocześnie RMSEA jest mniejsze niż .06 (Hu, Bentler, 1999). Wartości współczynnika RMSEA przypisany jest 90% przedział ufności, którego górna granica nie powinna przekraczać wartości .08; oraz współczynnik informujący o prawdopodobieństwie czy RMSEA jest poniżej .05, który powinien być nieistotny.

2. W ocenie rzetelności skali RCBS posłużyliśmy się współczynnikiem ω (McDonald, 1999), który jest mniej obciążonym założeniami wskaźnikiem rzetelności niż popularna formuła Cronbacha (por. Sijtsma, 2009). W ocenie trafności narzędzia za pomocą współczynnika korelacji Pearsona zbadaliśmy jakie są jego relacje z samotnością i cechami oraz metacechami osobowości. Zakładamy, że istotny związek między nieśmiałością a samotnością oraz negatywna relacja z ekstrawersją oraz z plastycznością będą wyznacznikiem trafności pomiaru.

3. Aby ocenić różnice między osobami badanymi pozostającymi w związku i samotnymi, posłużyliśmy się parametrycznym testem *t*. Zakładamy, że osoby nie będące w związku są bardziej nieśmiałe i samotne oraz mniej ekstrawertywne i otwarte na doświadczenia – oraz w związku z tym mniej plastyczne.

METODA

Grupa badana i procedura

Badania odbyły się z wykorzystaniem platformy badań online. Rekrutacja do badań miała charakter kuli śnieżnej – bezpośredni link do badania był udostępniany na forach internetowych i portalach społecznościowych w celu dotarcia do szerokiego i różnorodnego grona odbiorców. W badaniu wzięło udział $N = 314$ osób w przedziale wiekowym 16–35 lat ($M = 22.00$; $SD = 2.76$). W tabeli 1 przedstawiono charakterystykę badanej próby.

Większość grupy badanej stanowiły kobiety, zaś prawie połowa badanej grupy pochodziła

z dużych miast. Grupa badana była zróżnicowana także ze względu na wykształcenie, jednak większość stanowiły osoby z wykształceniem średnim oraz wyższym. Charakterystyczne dla grupy badanych osób jest także to, że niewiele ponad połowa grupy jest osobami samotnymi, a niemal równie duża część badanych pozostaje w związku nieformalnym.

Narzędzia

The Revised Cheek and Buss Shyness Scale (Cheek, Buss, 1981; Cheek, 1983) jest skalą do pomiaru nieśmiałości składającą się z 13 pozycji testowych. Pozycje narzędzia zostały przetłumaczone z oryginału na język polski, a następnie dokonano tłumaczenia zwrotnego przez lektora języka angielskiego. Osoby badane udzielały odpowiedzi na poszczególne pozycje testowe posługując się 5-punktową skalą odpowiedzi (1 = zdecydowanie się nie zgadzam, 5 = zdecydowanie się zgadzam). Przetłumaczone pozycje testowe wraz z odpowiadającym im dla modelu jednoczynnikowego wystandaryzowanymi ładunkami czynnikowymi są przedstawione w tabeli 2.

Tabela 1. Charakterystyka badanej próby

Pytanie	Możliwe odpowiedzi	<i>N</i>	%
Płeć	Kobieta	212	67.5
	Mężczyzna	102	32.5
Miejsce zamieszkania	Wieś	59	18.8
	Miasto do 50 000 mieszkańców	59	18.8
	Miasto między 50 000 a 100 000 mieszkańców	45	14.3
	Miasto ponad 100 000 mieszkańców	151	48.1
Wykształcenie	Podstawowe	11	3.5
	Zawodowe	1	0.3
	Techniczne	17	5.4
	Średnie	163	51.9
	Wyższe	122	38.9
Czy obecnie jesteś w związku?	Nie	169	53.8
	Tak, w związku nieformalnym	123	39.2
	Tak, w związku narzeczeńskim	15	4.8
	Tak, w związku małżeńskim	7	2.2

University of California, Los Angeles Loneliness Scale (Russell, Peplau, Ferguson, 1978; polska adaptacja: Kwiatkowska, Kwiatkowska, Rogoza, 2017) jest to skala przeznaczona do pomiaru samotności. Składa się z 20 pozycji testowych, wobec których respondenci ustosunkowują się posługując się 4-punktową skalą (1 = nigdy tak się nie czuję, 4 = często tak się czuję). Jest to narzędzie jednowymiarowe charakteryzujące się w obecnym badaniu doskonałą rzetelnością ($\omega = .96$; $\alpha = .95$). Wybór skali jest

uzasadniony faktem, że jest jednym z najpopularniejszych narzędzi do pomiaru samotności oraz jest szeroko wykorzystywane w badaniach naukowych, m.in. zestawiających nieśmiałość i samotność (np. Dzwonkowska, 2009).

Big Five Inventory-15 (Lang, John, Lüdtke, Schupp, Wagner, 2011; polska adaptacja: Strus, Ciecuch, Rowiński, 2017) służy do oceny cech osobowości w ujęciu modelu Wielkiej Piątki (Costa, McCrae, 1995) u osób dorosłych. Osoby badane odpowiadają za pomocą 5-punktowej

Tabela 2. Treść oryginalnych pozycji testowych skali RCBS (Cheek, Buss, 1983), ich tłumaczenie oraz wystandaryzowane ładunki czynnikowe pozycji w modelu jednoczynnikowym

L.p.	Treść oryginalnych pozycji testowych	Tłumaczenie	Ładunek czynnikowy
1.	I feel tense when I'm with people I don't know well.	Czuję się spięty/a, kiedy przebywam z ludźmi, których dobrze nie znam.	.67
2.	I am socially somewhat awkward.	Jestem trochę nieprzystosowany/a społecznie.	.79
3.	I do not find it difficult to ask other people for information.	Z łatwością przychodzi mi pytanie innych ludzi o informację.	-.61
4.	I am often uncomfortable at parties and other social functions.	Często czuję się niekomfortowo podczas przyjęć i innych społecznych okazji.	.84
5.	When in a group of people, I have trouble thinking of the right things to talk about.	Kiedy przebywam w grupie ludzi, trudno mi dobrać dobry temat do rozmowy.	.75
6.	It does not take me long to overcome my shyness in new situations.	Przewycięzenie mojej nieśmiałości w nowych sytuacjach nie zajmuje mi dużo czasu.	-.51
7.	It is hard for me to act natural when I am meeting new people.	Jest mi trudno zachowywać się naturalnie, kiedy poznaję kogoś nowego.	.77
8.	I feel nervous when speaking to someone in authority.	Czuję się zdenerwowany/a rozmawiając z kimś sprawującym władzę (np. z przełożonym, policjantem).	.52
9.	I have no doubts about my social competence.	Nie mam wątpliwości odnośnie moich kompetencji społecznych.	-.55
10.	I have trouble looking someone right in the eye.	Mam trudności z utrzymywaniem z kimś kontaktu wzrokowego.	.58
11.	I feel inhibited in social situations.	Czuję się skrępowany/a w sytuacjach społecznych.	.83
12.	I do not find it hard to talk to strangers.	Uważam, że rozmawianie z nieznanymi nie jest trudne.	-.61
13.	I am more shy with members of the opposite sex.	Jestem bardziej nieśmiały/a w stosunku do osób odmiennej płci.	.57

Nota. Pozycje obliczane odwrotnie: 3, 6, 9 i 12.

skali odpowiedzi (1 = zdecydowanie się nie zgadzam, 5 = zdecydowanie się zgadzam). Rzetelność w obecnym badaniu jest bardzo dobra dla wszystkich skal ($\omega_{\text{ekstrawersja}} = .89$; $\alpha = .81$; $\omega_{\text{neurotyczność}} = .80$; $\alpha = .60$; $\omega_{\text{otwartość}} = .87$; $\alpha = .75$; $\omega_{\text{sumienność}} = .79$; $\alpha = .59$), z wyjątkiem skali ugodowości ($\omega_{\text{ugodowość}} = .67$; $\alpha = .56$), dla której jest akceptowalna.

WYNIKI

Porównanie modeli strukturalnych skali RCBS

W związku z brakiem spełnienia założenia o wielowymiarowej normalności, ocenionego testem Mardii ($p < .001$), dla wszystkich modeli CFA wybraliśmy nieparametryczny estymator największej wiarygodności. W tabeli 3 przedstawiono wskaźniki dopasowania dla wszystkich analizowanych modeli.

W odniesieniu do wskaźnika CFI, wszystkie z analizowanych modeli bez bifaktora są dobrze dopasowane do danych, jednakże na podstawie wartości RMSEA dobrze dopasowany do danych jest jedynie model z dwoma czynnikami. Wprowadzenie bifaktora poprawiło dopasowanie zarówno w modelu z dwoma jak i z trzema czynnikami, jednak wartości RMSEA dla modelu z trzema czynnikami sugerują słabe dopasowanie modelu. Wystandaryzowane współczynniki

modelu z dwoma czynnikami i bifaktorem przedstawiono na rycinie 2.

Spośród wszystkich ładunków czynnikowych bifaktora żaden nie ładował słabiej niż .50, natomiast spośród wszystkich ładunków wśród czynników grupujących wartość ładunku czynnikowego tylko jednej pozycji testowej przekroczyła wysokość .50 oraz kolejnej pozycji .30 (średnia wysokość ładunków czynników grupujących: $M_{\text{poz}} = 16.67$; $M_{\text{neg}} = 33.50$; średnia wysokość ładunków bifaktora: $M_{\text{poz}} = 70.33$; $M_{\text{neg}} = 55.25$). W związku z tym struktura nieśmiałości mierzona przez skalę RCBS jest jednowymiarowa, a wyodrębnianie dwóch czynników na podstawie ich negatywnego bądź pozytywnego kierunku nie ma psychologicznego znaczenia.

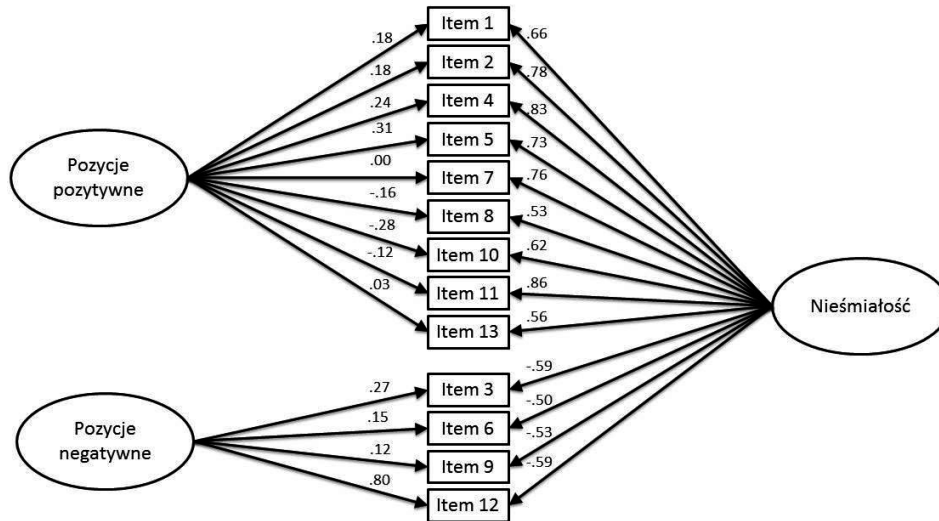
Rzetelność i trafność pomiaru nieśmiałości skalą RCBS

Rzetelność pomiaru jednowymiarowej nieśmiałości za pomocą skali RCBS ($\omega = .92$; $\alpha = .91$) jest doskonała – tylko niewielka ilość informacji pochodzi z błędu pomiaru. Odnośnie oceny trafności zewnętrznej w tabeli 4 przedstawiono współczynniki korelacji i regresji nieśmiałości z cechami i metecachemi osobowości oraz samotnością. W wyodrębnianiu metecach osobowości przyjęliśmy rozwiązanie stosowane w przypadku ekstrakcji ogólnego czynnika osobowości, który zwykle jest wyodrębniany jako

Tabela 3. Porównanie współczynników dobroci dopasowania testowanych modeli

Model	$\chi^2_{(df)}$	p	CFI	RMSEA	90%CI	p
Model jednoczynnikowy	157.61 ₍₆₅₎	.001	.940	.067	.054–.081	.017
Model dwuczynnikowy	133.22 ₍₆₄₎	.001	.955	.059	.045–.073	.148
Model trzyczynnikowy (Hopko i in., 2005)	87.91 ₍₃₂₎	.001	.948	.075	.056–.093	.015
Model dwuczynnikowy z bifaktorem	88.13 ₍₅₂₎	.001	.977	.047	.029–.064	.594
Model trzyczynnikowy z bifaktorem	67.02 ₍₂₅₎	.001	.961	.073	.052–.095	.035

Nota. Model dwuczynnikowy został wyróżniony na podstawie pozytywnego i negatywnego znaczenia pozycji.

Ryc. 2. Dwuczynnikowy model z bifaktorem wraz z wystandaryzowanymi wartościami ładunków czynnikowych

pierwszy nierotowany czynnik z wszystkich cech podstawowych (Musek, 2007). Zdecydowaliśmy się na to rozwiązanie, aby z jednej strony zminimalizować wpływ wariacji pozostałych cech podstawowych na wyodrębnione metacechy osobowości, a z drugiej strony – pozwoliło to uniknąć konieczności rotacji danych. Plastyczność została zatem wyodrębniona z ekstrawersji oraz otwartości na doświadczenia, zaś stabilność

została wyodrębniona z neurotyczności, ugodowości i sumienności.

Najsilniejsze korelacje odnotowano między nieśmiałością a samotnością oraz ujemnie z ekstrawersją. Nieśmiałość istotnie korelowała ze wszystkimi cechami osobowości z wyjątkiem ugodowości. Wykazano również wysoką ujemną zależność z metacechą plastyczności oraz niską ujemną relacją z metacechą stabilności. Wyniki

Tabela 4. Relacje nieśmiałości z cechami i metacechami osobowości i samotnością

	Samotność	E	N	O	S	U	Plas	Stab
Nieśmiałość	.62**	-.65**	.32**	-.32**	-.25**	-.07	-.62**	-.27**
Samotność		-.43**	.37**	-.26**	-.20**	-.11	-.44**	-.32**
E			-.05	.24**	.04	.03	.79**	.05
N				-.07	-.08	-.23**	-.08	-.74**
O					.14*	.09	.79**	.12*
S						.10	.11*	.30**
U							.07	.80**
Plas								.11*

Nota. E = ekstrawersja; N = neurotyczność; O = otwartość na doświadczenia; S = sumienność; U = ugodowość; Plas = Plastyczność; Stab = Stabilność.

* $p < .05$; ** $p < .01$.

te potwierdzają hipotezę, że osoby nieśmiałe są bardziej samotne oraz wykazują mniejszą tendencję do poszukiwania kontaktów społecznych, zatem pomiar nieśmiałości za pomocą RCBS można uznać za trafny.

Trafność wyboru modelu skali RCBS została dodatkowo zweryfikowana poprzez zbadanie istotności różnic siły korelacji z cechami osobowości i samotnością między jednowymiarową operacjonalizacją a modelem dwu- i trzyczynnikowym. Różnice te zostały ocenione za pomocą testu dla prób zależnych, którego wyniki zaprezentowano w tabeli 5.

W porównywanych parach siły współczynników korelacji między modelem jednoczynnikowym a dwu- i trzyczynnikowym, odnotowano kilka istotnych różnic w zakresie korelacji z cechami osobowości. Najwięcej z nich (po trzy) odnotowano dla ekstrawersji oraz otwartości na doświadczenia, zaś najmniej (jedną) dla sumienności. Nie odnotowano żadnej różnicy w sile współczynników korelacji między modelem jednoczynnikowym a pozostałymi w zakresie ugodowości. Różnice w ponad połowie ze wszyst-

kich analizowanych par korelacji z cechami osobowości były jednak nieistotne statystycznie. W przypadku samotności nie odnotowano istotnych różnic – jedynie dla czynnika zawierającego pozytywnie sformułowane pozycje testowe, jednak średni poziom różnic między wszystkimi współczynnikami nie przekroczył .10. Wyniki te zatem potwierdzają, że rozróżnianie kilku czynników w obrębie skali RCBS nie daje szerszej perspektywy interpretacyjnej niż wyróżnienie tylko jednego czynnika.

Trafność ekologiczna skali RCBS – różnice między badanymi będącymi w związku

Ze względu na małą liczebność grupy badanej w związku formalnym w analizie różnic uwzględniliśmy jedynie osoby samotne ($N = 169$) oraz osoby w związku nieformalnym ($N = 123$). W tabeli 6 przedstawiono różnice między badanymi w zakresie nieśmiałości, samotności oraz cech osobowości.

Osoby samotne okazały się istotnie bardziej nieśmiałe i samotne, a także mniej ekstrawertywne i otwarte na doświadczenia niż osoby związ-

Tabela 5. Porównanie różnic w sile współczynników korelacji z cechami osobowości i samotnością pomiędzy modelem jednoczynnikowym a modelami dwu- i trzyczynnikowymi

Model (lub czynnik)	Samotność	N	E	O	U	S
Jednoczynnikowy	.62	.32	-.65	-.32	-.07	-.25
Dwuczynnikowy: Czynnik negatywny	.49**	.27*	-.55**	-.34	-.05	-.26
Dwuczynnikowy: Czynnik pozytywny	.63	.32	-.64	-.29**	-.07	-.23*
Trzyczynnikowy: Czynnik „Ogólny dyskomfort w sytuacjach społecznych”	.58*	.30	-.64	-.25**	-.09	-.23
Trzyczynnikowy: Czynnik „Nieśmiałość przed nieznanymi”	.52**	.25**	-.56**	-.32	-.02	-.25
Trzyczynnikowy: Czynnik „Trudności z asertywnością”	.51**	.31	-.46**	-.24**	-.06	-.22
Średnia różnica	.07	.03	.06	.04	.02	.02

Nota. N = neurotyczność; E = ekstrawersja; O = otwartość na doświadczenia; U = ugodowość; S = sumienność.

* $p < .05$; ** $p < .01$.

Tabela 6. Różnice między osobami samotnymi oraz w związku nieformalnym w zakresie nieśmiałości, samotności oraz cech osobowości

	<i>M</i>		<i>SD</i>		<i>t</i> ₍₂₉₀₎	<i>p</i>
	Samotne	W związku	Samotne	W związku		
Nieśmiałość	3.31	2.94	0.82	0.79	3.89	.001
Samotność	2.53	2.09	0.73	0.63	5.32	.001
Ekstrawersja	2.47	2.78	0.99	1.02	2.60	.010
Neurotyczność	3.38	3.50	0.84	0.80	1.29	.199
Otwartość	3.62	3.88	0.89	0.73	2.69	.008
Sumienność	3.37	3.40	0.74	0.63	0.32	.746
Ugodowość	3.32	3.31	0.77	0.80	0.11	.909
Stabilność	0.02	-0.03	0.05	0.05	0.75	.455
Plastyczność	-0.10	0.15	0.05	0.05	-3.34	.001

ku nieformalnym oraz osiągnęły istotnie niższe wyniki w zakresie plastyczności. Nie odnotowano istotnych różnic w zakresie neurotyczności, sumienności i ugodowości oraz stabilności, co potwierdziło nasze oczekiwania.

DYSKUSJA

W niniejszym artykule podjęto próbę rozwiązania problemu związanego z trafnością strukturalną skali RCBS (Cheek, Buss, 1981; Cheek, 1983) proponując model jednoczynnikowy jako najlepiej oddający właściwości psychometryczne narzędzia. W toku analiz wykazano również, że skala RCBS charakteryzuje się doskonałą rzetelnością, a pomiar przy jej zastosowaniu jest trafny, co zostało zweryfikowane w odniesieniu do samotności oraz cech osobowości. Skala RCBS jest również trafna ekologicznie, ponieważ osoby nie będące aktualnie w związku były istotnie bardziej nieśmiałe, samotne oraz mniej ekstrawertywne, otwarte na doświadczenia i plastyczne niż osoby będące w związku nieformalnym. Podsumowując, skala RCBS jest narzędziem pozwalającym na rzetelny i trafny pomiar nieśmiałości.

Do tej pory w literaturze funkcjonowały różne propozycje dotyczące struktury skali RCBS (Cheek, Buss, 1981; Cheek, 1983; Crozier, 2005; Hopko i in., 2005; Vahedi, 2011), jednak każda z nich posiadała pewne ograniczenia. W obecnym tekście poddano analizie wszystkie z funkcjonujących modeli strukturalnych, wykazując, że to rozwiązanie dwuczynnikowe najlepiej odzwierciedla strukturę skali, co potwierdziło przypuszczenia, że rozwiązanie trzyczynnikowe jest trudne w replikacji (Hopko i in., 2005). W rozwiązaniu dwuczynnikowym poszczególne czynniki są utworzone z pozycji sformułowanych wyłącznie w pozytywny lub negatywny sposób (Crozier, 2005; Vahedi, 2011), co stanowi rozwiązanie ateoretyczne oraz niejasne w odniesieniu do psychologicznego znaczenia czynników wyodrębnionych w ten sposób. Lepsze wskaźniki dobroci dopasowania takiego modelu nie mogą zatem wynikać z lepszej trafności strukturalnej samego modelu – mogą jedynie wynikać z tendencji ludzi do odpowiadania w podobny sposób na pozycje sformułowane w sposób pozytywny lub negatywny (Podsakoff i in., 2003; Podsakoff i in., 2012).

Hipoteza, że czynniki wyodrębnione w ten sposób nie mają znaczenia psychologicznego i nie powinno się ich wyróżniać, została przetestowana za pomocą wprowadzenia do modelu dodatkowego czynnika – bifaktora, dzięki któremu można określić zasadność wyodrębniania czynników grupujących w kontekście nadrzędnego konstruktów – w przypadku tego badania weryfikowano, czy czynniki utworzone z pozycji pozytywnych oraz negatywnych mogą zostać wyróżnione w kontekście nieśmiałości. Wprowadzenie do modelu bifaktora wyraźnie potwierdziło, że dodatkowe czynniki nie powinny być wyróżniane, gdyż siła ich ładunków czynnikowych drastycznie się obniżyła. Podsumowując, struktura skali RCBS ma charakter jednowymiarowy, czynniki sformułowane z pozytywnych i negatywnych pozycji nie powinny być wyodrębniane, a wzrost wysokości wskaźników dopasowania wynika nie z lepszego dopasowania teoretycznego, a z kontrolowania wariacji modelu wynikającej ze sposobu odpowiadania ludzi na różnie sformułowane pozycje testowe, natomiast rozwiązanie trzyczynnikowe okazało się trudne w replikacji gorzej odzwierciedlając strukturę skali RCBS w polskiej populacji.

Na podstawie replikacji istniejących w literaturze wyników dotyczących relacji między samotnością oraz introwersją (Ebeling-Witte i in., 2007; Jones i in., 2014; Teppers i in., 2013) wykazaliśmy, że pomiar nieśmiałości za pomocą skali RCBS jest trafny. Poza samą replikacją, rozszerzyliśmy istniejącą literaturę poprzez uwzględnienie relacji nieśmiałości z metacechami osobowości – plastycznością i stabilnością (DeYoung i in., 2002). Uzyskane wyniki potwierdziły nasze przypuszczenia, że rola nieśmiałości jest szczególnie istotna dla pierwszego etapu cyklu cybernetycznego związanego z ekstrawersją – aktywacją celu. Osoby nieśmiałe mają trudność z wyborami takich celów, które są związane z koniecznością społecznej stymulacji, co może wtórnie wpływać na wszystkie pozostałe etapy cyklu – wybierane i realizowane będą takie zachowania, które realizują wybrany cel i których konsekwencje umożliwiają

pozostanie w rezerwie do innych ludzi. Deficyty osób nieśmiałych zdają się dotyczyć także dwóch klas nagród – chcenia oraz lubienia, reprezentowanych przez dwa podwymiary ekstrawersji – asertywność oraz entuzjazm (DeYoung i in., 2007). Asertywność odzwierciedla chcenie – motywację do zdobywania pożądanego celu poprzez zdobywanie władzy bądź statusu społecznego, zaś entuzjazm odzwierciedla lubienie – tendencję do angażowania się w towarzyskie interakcje społeczne i odczuwanie pozytywnych emocji (DeYoung, 2015). Znaczenie obu tych motywacji jest obniżone u osób nieśmiałych.

Jakie jest zatem znaczenie nieśmiałości dla całości procesu cybernetycznego? Deficyty ekstrawersji wskazują na trudności w wybieraniu niektórych zachowań, jednak wniosek ten nie pozwala na ogólniejszy opis funkcjonowania osób nieśmiałych. Spojrzenie z perspektywy dwóch najważniejszych sił kierujących procesem cybernetycznym – a więc i zachowaniem człowieka, dostarcza odpowiednie środki umożliwiające wysunięcie następujących hipotez. Nieśmiałość zdaje się być nie tyle składową introwersji, co raczej składową przeciwieństwa plastyczności – sztywności. Nieśmiałość nie tylko wpływa na unikanie wyboru celów związanych z koniecznością podejmowania kontaktów społecznych, ale również na ogólną tendencję do eksplorowania rozumianego jako wybieranie nowych celów, nowych sposobów ich interpretacji oraz strategii działania (DeYoung, 2013; 2015). Osoby nieśmiałe zatem chętniej będą podejmowały takie zachowania, które już dobrze znają, co ograniczy konieczność dostosowywania się do zmiany warunków otoczenia.

Interpretując uzyskane wyniki w ramach CB5T można przyjąć, że relacja nieśmiałości ze stabilnością była niższa – wśród jej składowych istotna była relacja z neurotycznością oraz niską sumiennością, natomiast nie odnotowano relacji z ugodowością. Osoby nieśmiałe zatem mogą mieć trudności w radzeniu sobie w sytuacjach rozpraszających uwagę oraz odczuwają ogólny lęk (Beauvale, 2009; DeYoung, 2015;

Dill, Anderson, 1999), natomiast ani nie zachowują się samolubnie ani też nie są chętne do współpracy. Ujemna relacja ze stabilnością może być predyktorem niechęci i wrogości do ludzi (Rogoza, Żemojtel-Piotrowska, Rogoza, Piotrowski, Wyszyńska, 2016), jednak w przypadku nieśmiałości ze względu na brak relacji z ugodowością, raczej przedstawia ona ogólny lęk osób nieśmiałych przed innymi ludźmi. Obserwowalna relacja ze stabilnością nie musi wynikać jednak z samej nieśmiałości, lecz z deficytów plastyczności, gdyż ze względu na brak odpowiednich środków do przystosowania się do zmieniającego się środowiska, stabilna realizacja celów i dostosowywanie się do sytuacji może być niemożliwa (DeYoung, 2015).

Nieśmiałość w odniesieniu do dwóch podstawowych sił procesu cybernetycznego jest cechą, która w istotny sposób wpływa na całość zachowania człowieka. Osoby nieśmiałe są sztywne w swoim zachowaniu, co może również prowadzić do mniej stabilnego funkcjonowania – ze względu na sztywność zachowania część realizowanych celów może zostać zaniechana, gdyby ich realizacja wymagała elastyczności zachowania. W przebiegu procesu cybernetycznego osób nieśmiałych możliwości dostosowania się do zmieniających warunków są ograniczone, w związku z tym wspierając osoby nieśmiałe należałoby zatem zapewnić takie warunki, które są powtarzalne i przewidywalne.

Na koniec, w badaniu wykazaliśmy również, że osoby nie będące w związku są istotnie bardziej nieśmiałe i samotne, mniej plastyczne i mniej ekstrawertywne i otwarte niż osoby w związku niesformalizowanym. Wyniki te wprawdzie nie pozwalają na wyciągnięcie wniosków, czy osoby pozostają i czują się samotne, ponieważ są nieśmiałe i nie posiadają odpowiednich kompetencji społecznych żeby zmienić ten stan, czy też wsparcie bliskiej osoby sprawia, że poczucie nieśmiałości i samotności spada, zaś rośnie wiara we własne możliwości, jednak obecne badanie może stanowić swoisty punkt wyjścia do próby udzielenia odpowiedzi na to pytanie.

Ograniczenia przeprowadzonych badań

Badanie przedstawione w niniejszym artykule ma charakter korelacyjny, zaś zgromadzone dane stanowią jedynie samoopis – w związku z tym konieczna jest ostrożność w interpretacji uzyskanych rezultatów. Przekroczenie tego ograniczenia wymaga zastosowania w przyszłych badaniach metod eksperymentalnych oraz analizy danych innych niż samoopisowe. Interpretacja uzyskanych wyników w ramach koncepcji CB5T przedstawiona w dyskusji jest jedynie jedną z istniejących możliwości interpretacji, a wyniki badania nie potwierdzają jej bezpośrednio. Alternatywnym modelem, również pozwalającym na teoretyczną interpretację rezultatów, jest Kołowy Model Metacech Osobowości (Strus, Ciecuch, Rowiński, 2014), w którym to nieśmiałość ujmowana byłaby jako Beta-Minus charakteryzująca się apatią, pasywnością, stagnacją i uległością w relacjach interpersonalnych. W związku z tym, iż jest to pierwsze badanie poświęcone analizie struktury polskiej adaptacji skali RCBS, struktura ta powinna zostać ponownie zweryfikowana w przyszłych badaniach. Ostatnim istotnym ograniczeniem badania jest fakt, że większość osób badanych stanowiły młode dorosłe kobiety – w związku z tym w dalszych pracach należy ocenić równoważność pomiaru ze względu na płeć oraz w różnych grupach wiekowych.

LITERATURA CYTOWANA

- Anderson, C.A., Harvey, R.J. (1988). Discriminating between problems in living: An examination of measures of depression, loneliness, shyness, and social anxiety. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 6, 482–491. doi:10.1521/jscp.1988.6.3-4.482
- Asendorpf, J.B., Wilpers, S. (1998). Personality effects on social relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 1531–1544. doi:10.1037/0022-3514.74.6.1531
- Ashe, D.D., McCutcheon, L.E. (2001). Shyness, loneliness, and attitude towards celebrities. *Current Research in Social Psychology*, 6, 124–133.

- Baş, G. (2010). An investigation of the relationship between shyness and loneliness levels of elementary students in a Turkish sample. *International Online Journal of Educational Sciences*, 2, 419–440.
- Beauviale, A. (2009). Nieśmiałość. W: J. Siuta (red.), *Słownik psychologii* (s. 166). Kraków: Krakowskie Wydawnictwo Naukowe.
- Briggs, S.R. (1988). Shyness: Introversion or neuroticism? *Journal of Research in Personality*, 22, 290–307. doi:10.1016/0092-6566(88)90031-1
- Cheek, J.M. (1983). *The Revised Cheek and Buss Shyness Scale (RCBS)*. Nieopublikowany manuskrypt, Wellesley College, Wellesley, USA.
- Cheek, J.M., Briggs, S.R. (1990). Shyness as a personality trait. W: W.R. Crozier (red.), *Shyness and Embarrassment, perspectives from social psychology* (s. 315–337). Cambridge: Cambridge University Press.
- Cheek, J.M., Buss, A.H. (1981). Shyness and sociability. *Journal of Personality and Social Psychology*, 41, 330–339. doi:10.1037/0022-3514.41.2.330
- Chen, F.F., West, S.G., Sousa, K.H. (2006). A comparison of bifactor and second-order models of quality-of-life. *Multivariate Behavioral Research*, 41, 189–225. doi:10.1207/s15327906mbr4102_5
- Costa, P.T., McCrae, R.R. (1995). Domains and facets: Hierarchical personality assessment using the Revised NEO Personality Inventory. *Journal of Personality Assessment*, 29, 21–50. doi:10.1207/s15327752jpa6401_2
- Crozier, W.R. (2005). Measuring shyness: analysis of the Revised Cheek and Buss Shyness Scale. *Personality and Individual Differences*, 38, 1947–1956. doi:10.1016/j.paid.2004.12.002
- DeYoung, C.G. (2013). The neuromodulator of exploration: A unifying theory of the role of dopamine in personality. *Frontiers in Human Neuroscience*, 7, 762. doi:10.3389/fnhum.2013.00762
- DeYoung, C.G. (2015). Cybernetic Big Five Theory. *Journal of Research in Personality*, 56, 33–58. doi:10.1016/j.jrp.2014.07.004
- DeYoung, C.G., Peterson, J.B., Higgins, D.M. (2002). Higher-order factors of the Big Five predict conformity: Are there neuroses of health? *Personality and Individual Differences*, 33, 533–552. doi:10.1016/S0191-8869(01)00171-4
- DeYoung, C.G., Quilty, L.C., Peterson, J.B. (2007). Between facets and domains: 10 aspects of the Big Five. *Journal of Personality and Social Psychology*, 93, 880–896. doi:10.1037/0022-3514.93.5.880
- Digman, J.M. (1997). Higher-order factors of the Big Five. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73, 1246–1256. doi:10.1037/0022-3514.73.6.1246
- Dill, J.C., Anderson, C.A. (1999). Loneliness, shyness, and depression: The etiology and interrelationships of everyday problems in living. W: T. Joiner, J.C. Coyne (red.), *The interactional nature of depression: Advances in interpersonal approaches* (s. 93–125). Washington: American Psychological Association.
- Dzwonkowska, I. (2003). Nieśmiałość i jej korelaty. *Przegląd psychologiczny*, 46, 307–322.
- Dzwonkowska, I. (2009). *Nieśmiałość a wspierające i trudne relacje z ludźmi*. Kraków: Impuls.
- Ebeling-Witte, S., Frank, M.L., Lester, D. (2007). Shyness, Internet use, and personality. *CyberPsychology & Behavior*, 10, 713–716. doi:10.1089/cpb.2007.9964
- Fitts, S.D., Sebby, R.A., Zlokovich, M. (2009). Humour styles as mediators of the shyness-loneliness relationship. *North American Journal of Psychology*, 11, 257–272.
- Goffman, E. (2008). *Człowiek w teatrze życia codziennego*. Warszawa: Wydawnictwo Aletheia.
- Hammick, J.K., Lee, M. (2014). Do shy people feel less communication apprehension online? The effects of virtual reality on the relationship between personality characteristics and communication outcomes. *Computers in Human Behavior*, 33, 302–310. doi:10.1016/j.chb.2013.01.046
- Hofstede, G., Hofstede, G.J., Minkov, M. (2010). *Cultures and organizations: software of the mind*. New York: McGraw-Hill, Wyd. 3.
- Hofstee, W.K.B., De Raad, B., Goldberg, L.R. (1992). Integration of the Big Five and circumplex approaches to trait structure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63, 146–163. doi:10.1037/0022-3514.63.1.146
- Hopko, D.R., Stowell, J., Jones, W.H., Armento, M.E.A., Cheek, J.M. (2005). Psychometric properties of the Revised Cheek and Buss Shyness Scale. *Journal of Personality Assessment*, 84, 186–193. doi:10.1207/s15327752jpa8402_08
- Hu, L.T., Bentler, P.M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6, 1–55. doi:10.1080/10705519909540118
- Jackson, T., Flaherty, S.R., Kosuth, R. (2000). Culture and self-presentation as predictors of shy-

- ness among Japanese and American female college students. *Perceptual and Motor Skills*, 90, 475–482. doi:10.2466/PMS.90.2.475-482
- Jackson, T., Fritch, A., Nagasaka, T., Gunderson, J. (2002). Towards explaining the association between shyness and loneliness: A path analysis with American college students. *Social Behavior and Personality*, 30, 263–270. doi:10.2224/sbp.2002.30.3.263
- Jones, K.M., Schulkin, J., Schmidt, L.A. (2014). Shyness: Subtypes, psychosocial correlates, and treatment interventions. *Psychology*, 5, 244–254. doi:10.4236/psych.2014.53035
- Kwiatkowska, A. (2014). Problemy metodologiczne w badaniach międzykulturowych i kulturowych. *Psychologia społeczna*, 91, 8–27. doi:10.7366/189618002014280101
- Kwiatkowska, M.M., Kwiatkowska, K., Rogoza, R. (2017). *Analysis of the psychometric properties of the Revised UCLA Loneliness Scale in the Polish adolescent sample*. Manuskrypt złożony do publikacji.
- Lang, F.R., John, D., Lüdtke, O., Schupp, J., Wagner, G.G. (2011). Short assessment of the Big Five: Robust across survey methods except telephone interviewing. *Behavior Research Methods*, 43, 548–567. doi:10.3758/s13428-011-0066-z
- Leary, M.R. (1983). Social anxiousness. The construct and its measurement. *Journal of Personality Assessment*, 47, 66–75. doi:10.1207/s15327752jpa4701_8
- McCroskey, J.C., Beatty, M.J. (1986). Oral communication apprehension. W: W.H. Jones, J.M. Cheek, S.R. Briggs (red.), *Shyness Perspectives on Research and Treatment* (s. 279–293). New York: Plenum Press.
- McDonald, R.P. (1999). *Test theory: A unified treatment*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.
- Miller, R.S. (1999). *Niepewność i zakłopotanie. O pokonywaniu niechcianych uczuć*. Gdańsk: GWP.
- Morris, C.G. (1982). *Assessment of Shyness*. Nieopublikowany manuskrypt, University of Michigan, Michigan, USA.
- Musek, J. (2007). A general factor of personality: Evidence of the Big One in the five-factor model. *Journal of Research in Personality*, 41, 1213–1233. doi:10.1016/j.jrp.2007.02.003
- Perlman, D., Peplau, L. (1981). Toward a social psychology of loneliness. W: S.W. Duck, R. Gilmour (red.), *Personal Relationships 3: Personal Relationships in Disorder* (s. 31–56). London: Academic Press.
- Perlman, D., Peplau, L.A. (1998). Loneliness. W: H.S. Friedman (red.), *Encyclopedia of mental health* (Tom 2, s. 571–581). San Diego: Academic Press.
- Podsakoff, P.M., MacKenzie, S.B., Lee, J.Y., Podsakoff, N.P. (2003). Common method biases in behavioral research: A critical review of the literature and recommended remedies. *Journal of Applied Psychology*, 88, 879–903. doi:10.1037/0021-9010-88.5.879
- Podsakoff, P.M., MacKenzie, S.B., Podsakoff, N.P. (2012). Sources of method bias in social science research and recommendations on how to control it. *Annual Review of Psychology*, 63, 539–569. doi:10.1146/annurev-psych-120710-100452
- Reise, S.P., Moore, T.M., Haviland, M.G. (2010). Bifactor models and rotations: Exploring the extent to which multidimensional data yield univocal scale scores. *Journal of Personality Assessment*, 92, 544–559. doi:10.1080/00223891.2010.496477
- Rogoza, R., Żemojtel-Piotrowska, M., Rogoza, M., Piotrowski, J., Wyszyńska, P. (2016). Narcissistic admiration and rivalry in the context of personality metatraits. *Personality and Individual Differences*, 102, 180–185. doi:10.1016/j.paid.2016.07.003
- Russell, D., Peplau, L.A., Ferguson, M.L. (1978). Developing a measure of loneliness. *Journal of Personality Assessment*, 32, 290–294. doi:10.1207/s15327752jpa4203_11
- Sala, L.L., Skues, J., Grant, S. (2014). Personality traits and Facebook use: The combined/interactive effect of extraversion, neuroticism and conscientiousness. *Social Networking*, 3, 211–219. doi:10.4236/sn.2014.35026
- Sijtsma, K. (2009). On the use, the misuse, and the very limited usefulness of Cronbach's Alpha. *Psychometrika*, 74, 107–120. doi:10.1007/s11336-008-9101-0
- Strus, W., Ciecuch, J., Rowiński, T. (2014). The Circumplex of Personality Metatraits: A synthesizing model of personality based on the Big Five. *Review of General Psychology*, 18, 273–286. doi:10.1037/gpr0000017
- Strus, W., Ciecuch, J., Rowiński, T. (2017). *Polska adaptacja Big Five Inventory – Short*. Nieopublikowany manuskrypt.
- Tang, A., Santesso, D.L., Segalowitz, S.J., Schmidt, L.A. (2016). Distinguishing shyness and sociability in children: An event-related potential study. *Journal of Experimental Child Psychology*, 142, 291–311. doi:10.1016/j.jecp.2015.08.008

- Tang, A., Santesso, D.L., Segalowitz, S.J., Schulkin, J., Schmidt, L.A. (2016). Distinguishing shyness and sociability in adults: An event-related electrocortical-neuroendocrine study. *Biological Psychology*, *119*, 200–209. doi:10.1016/j.biopsycho.2016.07.002
- Teppers, E., Klimstra, T.A., Van Damme, C., Luyckx, K., Vanhalst, J., Goossens, L. (2013). Personality traits, loneliness, and attitudes toward aloneness in adolescence. *Journal of Social and Personal Relationships*, *30*, 1045–1063. doi:10.1177/0265407513481445
- Vahedi, S. (2011). The factor structure of the Revised Cheek and Buss Shyness Scale in an undergraduate university sample. *Iranian Journal of Psychiatry*, *6*, 19–24.
- Ward, C.C., Tracey, T.J.G. (2004). Relation of shyness with aspects of online relationships involvement. *Journal of Social and Personal Relationships*, *21*, 611–623. doi:10.1177/0265407504045890
- Weeks, M., Ooi, L.L., Coplan, R.J. (2015). Cognitive biases and the link between shyness and social anxiety in early adolescence. *The Journal of Early Adolescence*, *36*, 1–23. doi:10.1177/0272431615593175
- Zimbardo, P.G. (2012). *Nieśmiałość: co to jest? Jak sobie z nią radzić?*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, Wyd. 3.

Maria Magdalena
Kwiatkowska

Cardinal Stefan Wyszyński
University in Warsaw

Katarzyna
Kwiatkowska

Cardinal Stefan Wyszyński
University in Warsaw

Radosław
Rogoza

Cardinal Stefan Wyszyński
University in Warsaw

POLISH ADAPTATION OF THE REVISED CHEEK AND BUSS SHYNESS SCALE
AND A SIGNIFICANCE OF SHYNESS IN THE CONTEXT
OF PERSONALITY TRAITS AND METATRAITS

ABSTRACT

The aim of the current study is to prepare the Polish adaptation of the *Revised Cheek and Buss Shyness Scale* and to analyze relations between shyness, loneliness and personality traits. The study was conducted via the Internet, and a total of $N = 314$ adults participated and completed a set of self-report measures. Via comparisons of several confirmatory factor analysis models we demonstrated that the structure of the Polish adaptation of the scale is unidimensional. Consistent with research hypotheses, shyness was mostly correlated with loneliness and introversion; moreover, shyness was strongly negatively related to the personality metatrait of Plasticity and weakly but also negatively with the metatrait of Stability. In addition, individuals not engaged in romantic relationships scored significantly higher in shyness and loneliness, and lower in extraversion, openness, and Plasticity than individuals engaged in unformalized relationships. The results support the conclusion that shyness is a personality trait that significantly affects behavior by limiting the possibilities for adapting to changing environmental conditions.

Keywords: shyness, bifactor, personality, metatraits, loneliness